

Oponentský posudok
na doktorandskú dizertačnú prácu PhDr. Josefa Ženku *Politické a vojenské*
elity v Granadském emirátu, Praha 2012

Koniec muslimskej prítomnosti na Pyrenejskom polostrove, presnejšie vnútropolitické pomery v Granadskom emiráte lákali odjakživa arabistov i islamológov. PhDr. Josef Ženka si pre svoju dizertačnú prácu zvolil tému, ktorá je zameraná na problematiku politických a vojenských elít Granadského emirátu. Dizertácia predstavuje zrelé dielo, ktoré je výsledkom dôkladného štúdia problematiky počas mnohoročného bádania a zbierania bohatého pramenného materiálu v Španielsku aj v arabskom svete. Hneď úvodom môžem skonštatovať, že Ženkova práca nepochybne vyhovuje akademickým štandardom. Ide o dôležitú a doteraz pomerne málo prebádanú problematiku o štruktúre miestnych elít ako aj o širší pohľad do fungovania vzťahov medzi týmito elitami a emírom, hlavne potom v záverečnom období vojny s katolíckymi panovníkmi.

Práca doktoranda je po formálnej stránke rozčlenená v zásade do piatich kapitol a tie do ďalších subkapitol, ku ktorým pristupuje úvod, záver a zoznam použitej literatúry. Ku štruktúre a proporciám práce nemám zásadné pripomienky, koniec-koncov ide už o skúseného autora, ktorý v minulosti napríklad publikoval monografiu *Granadské elity v 15. storočí*.

Prvá časť práce má teoretické a terminologické zameranie a čitateľa uvádza do problematiky granadských politických elít. V tomto kontexte autor využil tiež všeobecne známu Ibn Chaldúnovu teóriu o fungovaní elít. Druhá kapitola mapuje vzťahy medzi panovníkom a panovníckou elitou a predstavuje prehľadné zasadenie problematiky do širšieho rámca. Tretia kapitola potom skúma osobu vezíra a jeho postavenie medzi elitou emirátu spolu s klanovými zápasmi o tento najvyšší post. Palácový okruh granadského emíra je predmetom ďalšej kapitoly, ktorá približuje úradnícku elitu, tlmočníkov, palácových renegátov a pod. V poslednej piatej kapitole sa doktorand venuje ženám a nasrovským princeznám v rámci granadskej politickej elity.

Pán Ženka podal vo svojej práci nielen vydarený popis a analýzu preštudovaného materiálu, ale príkladne ho zasadil aj do historického dobového kontextu. Doktorand preukázal svoju erudíciu, bádateľskú disciplínu a schopnosť pracovať systematicky. Za zdôraznenie stojí, že plynutie textu nespôsobuje čitateľovi väčšie problémy a jednotlivé časti

sú opatrené dostatočným poznámkovým aparátom. Pán Ženka preukázal v práci dostatočnú erudíciu odborníka na stredoveké španielske a islámske dejiny, ktorá bola podopretá opakovanými pobytmi v Španielsku. Autor kriticky (niekedy až hyperkriticky) zhodnotil preštudované pramene a literatúru, predovšetkým arabské práce, ktoré sú pre pochopenie problematiky najdôležitejšie. Doktorandova práca má aj isté širšie súvislosti s našou súčasnosťou, pretože po teroristických útokoch v USA a Madride sa dejiny muslimskej Andalúzie dostávajú v rôznych spojitostiach opäť viac do centra pozornosti bádateľov.

Práca sa nezaobera politickými dejinami, ktoré sú všeobecne známe a dostupné aj v českej knižnej produkcii. Cenné sú však Ženkove postrehy týkajúce sa koncepčných otázok. Doktorand napríklad navrhuje opustiť prežitý model panovníckych dejín, okrem iného aj preto, že sa panovníci emirátu postupne dostali do veľkej závislosti od svojich vezírov a ľudí, ktorí ho obklopovali (s. 232).

Nemá zmysel uvádzať poznámky k tomu ako by sa to či ono dalo inak v dizertácii formulovať alebo komentovať, zastavím sa preto iba pri niektorých detailoch. K diskusii o prísaha vernosti či investitúre vládcu (*baj'a*, s. 41-48) iba dodávam, že v prípade menovania nástupcu či označenia nástupcu v záveti sa *baj'a* skladala skôr formálne v podobe akéhosi rituálu. Išlo v nej o slovnú dohodu posvätného významu, ktorá sa uzatvárala pred Bohom ako jediným zákonodarcom. Tento inštitút, ktorý vznikol už v predislámskom období, prorok Muhammad prispôbil novým potrebám a oprel ho aj o koránový text (Korán 48:10, 9:111). *Baj'a* predstavovala legitimizáciu vládcu ako individua, keďže autorita sa v klasickom isláme vzťahovala na hlavu muslimskej obce a nie na politické inštitúcie. S *baj'ou* sa spája *mubája'a*, to znamená samotná procedúra uzatvorenia vzájomnej dohody o občianskej vernosti a lojalite.

V práci mi chýbal český preklad kvetnatých arabských názvov kníh (napr. s. 21) pri ich uvádzaní v texte, ako aj krátka poznámka pod čiarou v prípade niektorých odborných termínov, napr. prosografická metóda (s. 20), a to podľa možnosti pri ich prvom výskyte v texte. Text práce podľa mňa neprešiel poctivým záverečným čítaním, ktoré by „vychytalo“ kostrbaté formulácie či ortografické chyby a umožnilo vycibriť ho po stránke štylistickej (viď napr. s. 28 alebo častý výskyt *ten, ta, tu* na začiatku vety). V dizertácii som narazil na niekoľko viet, ktoré pôsobia úplne nezrozumiteľne, napríklad: „Charakter vzťahu panovník-elita pak vedl ke změně charakteru imáry z místního určený k definici personální“ (s. 29).

Práca sa z veľkej časti opiera o arabské pramene a literatúru, čo vnímam ako najväčší prínos pre lepšie pochopenie danej problematiky. Ocenil by som skutočnosť, že pramenná základňa je veľmi bohatá, podobne ako použitá sekundárna literatúra. Ide zväčša o

sprístupnenie českému prostrediu veľmi málo známych materiálov. Možno skonštatovať, že doktorand má dobrý prehľad o vnútorných prúdoch v rámci granadských elít ako aj v otázkách dynamiky vývoja v sledovanom období. Keďže sa granadskými politickými elitami zatiaľ systematicky v medzinárodnom kontexte nezaoberala žiadna monografia (s. 17), bolo by vhodné publikovať výstupy tohoto výskumu v španielčine a v angličtine

Nehľadiac na niektoré moje kritické poznámky priniesol autor podnetné a doteraz nepublikované pohľady na danú problematiku, takže je možné skonštatovať, že predložená pôvodná práca, ktorá je výsledkom doktorandského štúdia v Ústave Blízkeho východu a Afriky FF UK je vyzretou dizertačnou prácou. Jej autor PhDr. Josef Ženka preukázal schopnosť samostatnej vedeckej práce a preto prácu *odporúčam* k obhajobe pred komisiou na udelenie titulu *Philosophiae doctor /Ph.D./*.

V Bratislave, 14.5.2012

PhDr. Gabriel Pirický, M.A., PhD.

Ústav orientalistiky SAV, Bratislava